

Samenvatting VluchtelingenWerk IntegratieBarometer 2009

*Een onderzoek naar de integratie
van vluchtelingen in Nederland*

Wat is de IntegratieBarometer?

De VluchtelingenWerk IntegratieBarometer is een periodiek onderzoek naar de integratie van vluchtelingen in Nederland. Dit is de derde editie, de vorige onderzoeken zijn gepubliceerd in 2005 en 2006. VluchtelingenWerk beschouwt integratie als een tweezijdig proces van zowel de maatschappij met haar burgers en organisaties, als van de nieuwkomers. In een onderzoek is het onvermijdelijk dat slechts enkele aspecten van een dergelijk complex proces kunnen worden onderzocht. In deze IntegratieBarometer kijken we naar demografische aspecten, de verblijfstatus en de arbeidsparticipatie van vluchtelingen. Maar ook enkele specifieke aspecten van integratie, zoals taalvaardigheid, sociale interactie en identificatie komen aan de orde.

Wat zijn de resultaten?

Wat het meest opvalt is dat integratie vooral tijd kost. Hoe langer vluchtelingen hier zijn, hoe beter zij Nederlands leren spreken, Nederlandse vrienden krijgen en een opleiding afronden. De arbeidsparticipatie is laag, maar neemt ook na verloop van jaren toe. Vrouwen en groepen afkomstig uit bepaalde landen kennen een relatief lage arbeidsparticipatie en een hoge uitkeringsafhankelijkheid.

Verreweg de meeste vluchtelingen zien hun toekomst in Nederland en over het algemeen voelen zij zich veilig en prettig hier. Er bestaat een grote behoefte om zo snel mogelijk te naturaliseren. Vluchtelingen wonen veel meer dan andere migranten verspreid over het land, maar vanuit het noorden zien we een trek naar het westen.

VluchtelingenWerk IntegratieBarometer 2009

*Een onderzoek naar de integratie van
vluchtelingen in Nederland*

Het volledige rapport, samengesteld door onderzoeksbureau Regioplan in opdracht van VluchtelingenWerk Nederland, is te vinden op de website van VluchtelingenWerk Nederland: www.vluchtelingenwerk.nl
Een gedrukte versie van het rapport is ook via de website te bestellen.

• In tien jaar zeventigduizend vluchtelingen in ons land gevestigd

In de afgelopen tien jaar hebben zich ruim zeventigduizend vluchtelingen in ons land gevestigd (gemeten volgens de definitie van het CBS). Deze groep is bijzonder divers. Sommige groepen zijn hier al wat langer (voormalig Joegoslavië, Iran), anderen hebben pas meer recent een verblijfsvergunning gekregen (Somalië, Irak). Uit Sierra Leone, Angola en China kwamen vooral alleenstaande jongeren, terwijl uit andere landen juist vaak gezinnen asiel hebben aangevraagd. Vluchtelingen zijn in vergelijking tot migranten iets vaker man, alleenstaand en gemiddeld net iets ouder.

Jeanne Nsengiyumva, land van herkomst: Burundi

- **Vluchtelingen wonen verspreid over hele land**

De geografische spreiding van vluchtelingen lijkt meer op die van de totale Nederlandse bevolking dan die van migranten. Dat is niet verwonderlijk omdat de overheid ten aanzien van vluchtelingen een speciaal spreidingsbeleid voert. Wel wonen zij wat vaker in de grote steden. Dat geldt met name voor de vluchtelingen uit Soedan, China en Sierra Leone. Vluchtelingen verhuizen wel vaker, met name in de periode dat zij nog in de centrale opvang verblijven. Er is dan overigens geen sprake van een eigen vrije keuze. Het blijkt dat veel vluchtelingen uit het noorden naar het westen trekken, maar niet perse naar de vier grote steden. In het oosten en zuiden van het land is de populatie redelijk stabiel.

- **Nederland prettig om te wonen**

Vluchtelingen voelen zich over het algemeen erg prettig in Nederland, hoewel dat wel iets afneemt naarmate mensen hier langer zijn. Het minst prettig vinden vluchtelingen het weer, gevolgd door de regeltjes en bureaucratie. Op de derde plaats in deze ranglijst staat discriminatie en het gevoel als buitenlander niet echt geaccepteerd te worden. Als gevraagd wordt wat men vooral prettig vindt aan het wonen in Nederland, dan scoren veiligheid, vrijheid en de aardige mensen die er wonen erg hoog (survey¹).

- **Grote verschillen arbeidsparticipatie**

Gemiddeld heeft 43% van de vluchtelingen een betaalde baan, waarbij opvalt dat mannen veel vaker werken dan vrouwen. Van de vrouwen werkt 29%. Vluchtelingen halen de achterstand ten opzichte van migranten (van hen heeft 47% een betaalde baan) naar verloop van tijd in, maar nooit helemaal. Vluchtelingen hebben een lastiger startpositie op de arbeidsmarkt dan de vergelijkingsgroep migranten, onder andere vanwege de langdurige asielperiode. Migranten hebben of al werk (arbeidsmigrant) of een inkomen (via partner bij gezinsmigrant); vluchtelingen starten meestal op de arbeidsmarkt als 'niet werkend-werkzoekende'. Vluchtelingen uit Sierra Leone kennen een deelname aan de arbeidsmarkt die vergelijkbaar is met die van autochtonen, terwijl vluchtelingen uit Somalië achterblijven in arbeidsparticipatie. Dit is vermoedelijk te verklaren door verschillen in leeftijd, geslacht en de lengte van het verblijf.

- **Arbeidsparticipatie kan nog groeien**

Het aandeel werkzoekenden onder vluchtelingen is relatief hoog (28%) in vergelijking met de groep autochtonen en migranten. Dat betekent dat de arbeidsparticipatie onder vluchtelingen in potentie dus flink kan groeien. Een derde van de vluchtelingen is afhankelijk van een bijstandsuitkering en leeft derhalve op een bestaansminimum.

Op basis van de survey kunnen we opmaken dat van de vluchtelingen die hier al wat langer zijn, bijna een derde een opleiding volgt of heeft afgemaakt. Het blijkt dat het opleidingsniveau (hoger), de leeftijd (jonger) en de lengte van het verblijf in Nederland (langer) bijdragen aan een goede maatschappelijke positie.

- **Taalvaardigheid neemt toe**

Een groot deel van de vluchtelingen is bezig met een inburgeringscursus of heeft deze inmiddels afgerond. Driekwart van de onderzochten geeft aan zonder veel moeite Nederlands te spreken. Tweederde geeft aan het ook zonder veel moeite te lezen. Ook dit onderzoek toont aan dat taalbeheersing een voorwaarde vormt voor een succesvolle integratie (survey).

- **Steeds meer contact met Nederlanders**

Vluchtelingen geven aan dat naarmate ze langer in Nederland wonen, zij steeds minder 'voornamelijk contact hebben met landgenoten en andere buitenlanders'. Het contact met Nederlanders neemt iets toe, maar vluchtelingen die hier al lang zijn, blijken vooral met 'alle groepen evenveel' contact te hebben. Van deze groep heeft bijna de helft Nederlandse vrienden. Dat geldt overigens veel meer voor hoger opgeleiden, maar ook voor vluchtelingen die buiten de grotere steden woonachtig zijn (survey).

Drungo Tsjawg, land van herkomst: Tibet

- **Grote wens tot naturalisatie**

Veel vluchtelingen willen graag zo snel mogelijk naturaliseren en een groot deel van hen heeft inmiddels dan ook de Nederlandse nationaliteit. Zij kiezen hiervoor omwille van veiligheid, zekerheid en om te kunnen reizen. Uit de survey blijkt eveneens een sterke oriëntatie op Nederland als permanente verblijfplaats. Sinds de aanscherping van de wet (2003) is naturalisatie echter moeilijker geworden.

- **Beperkte terugkeer en doormigratie**

De overgrote meerderheid is sterk georiënteerd op Nederland als permanente vestigingsplaats. Maar na verloop van tijd neemt de groep die doormigratie of terugkeer overweegt iets toe. Dit speelt vooral onder mensen zonder kinderen (survey). Van de vluchtelingen die tussen 1998 en 2008 een status hebben gekregen is 7% geregistreerd weer geëmigreerd. Het gaat dan met name om (al dan niet afgedwongen) terugkeer (Iran, voormalig Joegoslavië en voormalige Sovjet-Unie) of doormigratie naar onder meer Groot-Brittannië (vluchtelingen uit Soedan, Somalië, Afghanistan). Een derde deel is overigens ook weer teruggekomen in Nederland. Onder de vergelijkingsgroep migranten is de geregistreerde emigratie veel hoger (25%). Overigens was van een omvangrijke groep vluchtelingen (circa eenderde) geen adres of emigratiebestemming bekend. Het betreft hier mensen die in de afgelopen tien jaar een (tijdelijke) verblijfsvergunning hebben gekregen. Wellicht ligt de doormigratie of terugkeer in werkelijkheid dus veel hoger.

¹ zie kader op pagina 4

Shokry Ahmad Faraj, land van herkomst: Irak

Wat zijn onze beleidsaanbevelingen?

VluchtelingenWerk stelt in reactie op deze onderzoeksresultaten dat we op de goede weg zijn, maar dat er in Nederland nog veel moet gebeuren om ervoor te zorgen dat vluchtelingen volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving.

VluchtelingenWerk doet de volgende aanbevelingen:

1. Vluchtelingen willen graag naturaliseren en kiezen voor Nederland als hun permanente vestigingsplaats. De wetgever maakt naturalisatie en gezinshereniging echter steeds moeilijker. Als we willen dat nieuwkomers met hun naasten kiezen voor ons land, moeten we het makkelijker maken, niet moeilijker.
2. Arbeidsparticipatie is de sleutel tot integratie en biedt een ontsnappingsroute uit de bijstand. En een groot aantal vluchtelingen zoekt nog werk. Met goede re-integratie valt dus nog veel winst te behalen.
3. Een Nederlandse opleiding biedt een toegangspoort tot de arbeidsmarkt. Vluchtelingen zouden daarom zoveel mogelijk de kans moeten krijgen een opleiding te volgen, waarbij eerder opgedane kennis en ervaring gemakkelijker meegeteld moeten kunnen worden.
4. Integratie is een kwestie van de lange adem. Het is daarom belangrijk dat de overheid, gemeenten en andere betrokkenen zich blijvend inzetten om vluchtelingen te ondersteunen bij hun integratie – tot vele jaren na hun vestiging.
5. Vluchtelingen wonen verspreid over heel Nederland, eerder vergelijkbaar met de totale bevolking dan met migrantengroepen. Het is daarom essentieel dat juist ook in de kleinere gemeenten professionele instanties en vrijwilligers betrokken zijn bij de integratie van vluchtelingen.
6. Vluchtelingen waarderen voornamelijk de veiligheid, vrijheid en de aardige mensen in Nederland. Deze kenmerken zijn geen vanzelfsprekendheid en het is belangrijk dat we hierin blijven investeren. Problematisch vinden vluchtelingen in afnemende volgorde het weer, de bureaucratie en de intolerantie jegens buitenlanders. Aan het eerste is niets te doen en ook bureaucratie is hardnekkig. Maar intolerantie is een maatschappelijk kwaad dat elke vorm van integratie lijnrecht tegenwerkt en waar iedereen constant alert op dient te zijn.
7. Dit onderzoek is vooral gericht op de rol van vluchtelingen bij hun integratie. VluchtelingenWerk is echter van mening dat integratie een maatschappelijk proces is dat van twee kanten moet komen. Daarom is vervolgonderzoek nodig naar de integratiebereidheid van de Nederlandse samenleving; haar burgers, werkgevers en overheidsinstanties.

Hoe is dit onderzoek uitgevoerd?

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft speciaal voor dit onderzoek de doelgroep 'vluchtelingen' geïdentificeerd in haar bestanden. Samengevat betreft het de groep die in de afgelopen tien jaar asiel heeft aangevraagd in Nederland, op 1 januari 2008 een verblijfstatus heeft en staat ingeschreven in de gemeentelijke basisadministratie. Vervolgens is voor deze populatie gekeken naar diverse demografische kenmerken, verblijfstatus, woonomgeving, verhuisbeweging, arbeidsparticipatie en uitkeringsafhankelijkheid. Voor alle kenmerken is een vergelijking gemaakt met migranten die in dezelfde periode zijn gearriveerd maar geen asiel hebben aangevraagd en met de autochtone bevolking. Vervolgens heeft onderzoeksbureau Regioplan een survey (vragenlijstsonderzoek) uitgezet onder 473 vluchtelingen en aanvullende interviews gehouden. De vragenlijst ging eveneens over woonomgeving en verhuizen, maar ook over taalvaardigheid en inburgering, opleiding, werk en inkomen, sociale interactie en identificatie met Nederland. Regioplan heeft de onderzoeksresultaten van zowel het dataonderzoek van het CBS als van de survey geanalyseerd en beschreven in de IntegratieBarometer 2009. Als de resultaten afkomstig zijn uit de survey is dat expliciet aangegeven.

VluchtelingenWerk Nederland
Postbus 2894
1000 CW Amsterdam
T (020) 346 72 00
F (020) 617 81 55
info@vluchtelingenwerk.nl
www.vluchtelingenwerk.nl

Gholam-Sarwar Saidi, land van herkomst: Afghanistan